بۆ ڕێنیسانسی ئەدەبی کوردی شکستی هێنا؟.. ئاسۆ کەمال

ئەم کتێبەی نوسەر ئەحمەدی مەلا شایەنی خوێندنەوە و گرنگی پێدانە، کە بەراوردی ڕێنیسانسی فەرەنسی و کوردی دەکا.

ئەم خوێندنەوەیە بۆ ئەدەبی کوردی گرنگە تا بزانین لە چ ئاستێکی ئەدەبی جیهانیدایە و لە مێژووی نوێی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی ئەم ئەدەبە بۆچی نەیتوانیوە هەنگاوی گەورە بۆ گۆڕینی فکر و کەلتوری کۆمەڵگەی کوردستان بنێ؟ بۆچی لە بوژانەوە و ڕێنیسانسی فکر و ئەدەبدا شکستی هێناوە؟

ئەحمەدی مەلا ڕیشەی ئەم شکستانەی ئەدەبی کوردی لە مانەوەی کۆمەڵگەی کوردستان لە “سیستمی خێڵایەتی بابانەکان و میرنشینە کوردیەکان” و سیستمی داخراوی دینی و تەسەوفی ئیسلامی بوە کە دین نەک مرۆڤ بنەمای تەڕوانین و گرنگی پیدانیان بوە. سەرهەڵنەدانی دیدێکی ڕەخنەگرانەی فکری و فەلسەفی و ئەدەبی بەرامبەر بەم شوناسە خێڵەکیە و کەلتوری حوجرە و موریدی خەلیفە، وە بەرانبەر بەم سیستەمە خێڵی و دینیانە خۆی ڕەنگدانەوەی دواکەوتویی ئابوری دەرەبەگایەتی و خەلافەتی عوسمانی بوە لە کوردستاندا، کە بەشیوەیەکی کورت لەم لێکۆڵینەوە بەراودکاریەیدا بەرچاو دەکەوێ.

بەڵام پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە بۆچی بە هاتنی سیستمی سەرمایەداری بۆ کوردستانیش دیسان ئەم ڕێنسانسە ئەدەبی و کەلتوریە ڕوی نەداوە؟

لێرەوە دەگەین بەوەی کە خوێندنەوە و لێکۆڵینەوەیەکی سەرتاپاگیری کۆمەڵگەی کوردستان پێویست و گرنگە. لێکۆڵینەوەیەکی بەراوردکاری کە لە بواری بەراوردی سیاسەت و ئابوری و پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و چینایەتی کۆمەڵگەی کوردستان بە ڕێنیسانس و گۆڕانی کۆمەڵگەی جیهانی ئەنجام بدرێت، تا تێگەیشتنێکی ڕۆشنتر بدات بەدەستەوە لەسەر کۆمەڵگەی کوردستان. خوێندنەوەی ئەم کتێبە هاندەرێک دەبێت بۆ کەسانێک کە دەیانەوێ مێژوو و واقعیەتی ئەدەبی و سیاسی و ئابوری کومەڵگەکەیان باشتر بزانن.

لەم خوێندنەوەیەدا سەرنجێکی نوێ دەدەیت بە ئەدەبی کوردی و دەوری شاعیر و ئەدیبەکان دەناسی. ئەوەی بەمن سەرنج ڕاکێش بوو دەوری پێشڕەوی شێخ ڕەزای شاعیرە(١٨٣٥-١٩٠٩) کە ئەمڕۆ تا ئێستا بەتەنیا بە ئەدەبی هەجو و زمانی زبر دەیناسین و لێرەدا بە هەوڵی ڕێنسانسی سەرەتایی و ئاڵوگۆڕ بەخشی ئەم شاعیرە ئاشنا دەبین لە ئەدەبی کوردیدا. وەک ئەحمەدی مەلا دەنوسێ” کاتێک شیعری شێخ ڕەزا

دەخوێنینەوە، واقعیەتێکی نوێ پێمان دەگرێت، واقعی شار. باس لە مرۆڤ و کەسایەتییەکانی شار، زمانی نوێی شیعر، باسی ئازادی، ڕەخنە لە واقع و دەسەڵاتە دینییەکان. دواتریش لەگەڵ تێکەڵ بوونی کوردستان بە سیستمی سەرمایەداری جیهانییەوە لە سەدەی بیستدا باسی قانع و حاجی قادری کۆیی و پیرەمێرد و بێکەس و ئەوانی تر دەکا کە لە هەوڵی تازەگەری و ڕۆشنگەری ئەدەبیدا دەوریان هەبوە و ڕەخنەیان لە دواکەوتویی کەلتوری و فەرهەنگی و داوموودەزگای دینی و حوجرە گرتوە، وە بەدوای شوناسی ناسیونالیستی کوردێکی مودێرندا گەڕاون نەک شوناسی ئیسلامی و خەلافەت و تەریقەتدا. باسی خوباسی خوندن و زانست و ئازادی و ڕۆڵی ژنان دەکەن.

بەڵام ئەم هەوڵە ئەدەبیانە نەیان توانیوە ڕێنسانسێکی فکری و ئەدەبی لە کۆمەڵگەی کوردستاندا دروست بکەن، هەر وەک "ئەحمەدی مەلا"ش باس لەم شکستەی ڕێنسانسی کوردی دەکا. هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە تەنیا ئەدەب و شیعر نیە کە کۆمەڵگەیەک دەگۆڕێت. ئەوروپا و ڕۆژئاوا لە ئاکامی شۆڕشێکی ڕینسانسیی و گۆڕانکاری ڕیشەیی لە ڕووی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و فکریەوە توانی دنیا و سیستمی دەرەبەگایەتی و دینی بگۆڕێ بۆ دنیایەکی سەرمایەداری. بەڵام خودی ئەم سیستەمە سەرمایەدارییە کە لەسەرەتاوە شۆڕشگێڕ بوو بەرامبەر بەدەرەبەگایەتی و لەدوای بەدەسەڵات گەیشتنی خۆی کۆنەپارێز بوو، وە کاتێک وەک هێزێکی ئیمپریالی و داگیرکار لە سەدەی بیستدا باڵ بەسەر جیهاندا لە سەدەی بیستدا دەکێشێ دەوری دەگێڕێ لە هێشتنەوەی بەشێکی ڕۆژهەڵات و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و کوردستانیش لەم دواکەوتویە ئابوری و سیاسی و فەرهەنگیەی کە تا ئێستا بەردەوامە.
شۆڕشە کرێکاریەکانی سەدەی ١٩ و ٢٠ بوونە ئەو نەوە نوێیەی کە درێژەی بە ڕێنیسانسی سیاسی و کەلتوری دا و هەر بۆیە کاریگەری ئەم تەوژمە شۆڕشگێڕیەش لە کوردستان لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەوە دەبینین، وەک لای گۆران و قانع و هتد…

ئەم مێژوە فەرمان دەکا ئێستا و ئانیدەی ئەدەبی پیشکەوتنخواز لە کوردستاندا گەڕانە بەدوای شوناسێکی مرۆڤی جیهانیدا کە گوزارشت لە خولیا و خواستی ژیانێکی ئینسانی باشتر بکا و ڕێگایەک نیشان بدات بە دەرچون لە دەرد و ئازارەکانی سیستمی سەرمایەداری زاڵی ئێستا. ئەم خەم و کێشانە جیهانین و چارەسەرەکانیش هەر لە ڕێگەی کەلتور و ئەدەب و هەوڵی هاوبەشی مرۆڤەکانەوە دەبێ، هەربۆیە مرۆڤی کورد و ئەدەبەکەی بە شوێن شوناسێکی نوێی جیهانیەوەن.

دەستی نوسەر ئەحمەدی مەلا خۆش بێت بۆ ئەم کتێبەی کە شایەنی خوێندنەوە و ڕاڤەکردنی زۆرترە و بەداخەوە من لەبواری ئەدەبدا شارەزانیم تا زیاتر لەسەر خوێندنەوەی ئەم کتێبە ڕاڤەی زیاتری

بك□م .